

سیاست کیفری ابران در قبال مجازات‌های جایگزین اعدام در جرائم مربوط به مواد مخدر

پدیدآورنده (ها) : شمسی، محسن

میان رشته ای :: نشریه مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه :: بهار ۱۳۹۹، دوره ششم - شماره ۱

صفحات : از ۹۰ تا ۱۰۹

آدرس ثابت : <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1691937>

تاریخ دائلود : ۱۴۰۲/۰۹/۲۱

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

- بررسی پیشینه فقهی مبارزه با مواد مخدر و نقدی بر مجازات اعدام
- بررسی تعریف جرم محاربه و افساد فی الارض در فقه و حقوق با رویکردی به لایحه پیشنهادی قانون مجازات اسلامی

عناوین مشابه

- تحلیل حقوقی جرم‌شناسی ناکارآمدی کیفری اعدام در جرایم مواد مخدر و سایر جرایم تعزیری و تعیین مجازات‌های جایگزین
- توسعه سیاست کیفری سخت‌گیرانه در اصلاحیه قانونی تحدید مجازات اعدام در جرائم مواد مخدر
- ارزیابی سیاست جنایی تقنینی و قضایی ایران در پیشگیری کیفری از جرایم مواد مخدر با تاکید بر مجازات اعدام
- تعامل رسانه ها با سیاست کیفری ایران در قبال جرایم مواد مخدر
- سیاست جنائی تقنینی حذف مجازات اعدام در جرائم مواد مخدر با الحاق یک ماده به قانون مبارزه با مواد مخدر
- سیاست کاهش آسیب در قبال مصرف مواد مخدر «مطالعه تطبیقی در نظام عدالت کیفری ایران، پرتغال و کانادا»
- امکان حذف مجازات اعدام در جرائم مواد مخدر و تعیین مجازات جایگزین
- سیاست جنائی تقنینی حذف مجازات اعدام در جرائم مواد مخدر با الحاق یک ماده به قانون مبارزه با مواد مخدر
- سیاست جنایی هلند در قبال سوء مصرف مواد مخدر
- نقد سیاست کیفری تقنینی در قبال جرائم علیه حقوق مصرف کننده در تجارت الکترونیکی

سیاست کیفری ایران در قبال مجازات‌های جایگزین اعدام در جرائم مربوط به مواد مخدر

محسن شمس

کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ساوه، ساوه، ایران

چکیده

سال‌های متمادی است مجازات اعدام در جرائم مواد مخدر در نظام کیفری ایران وجود دارد و در قبال مجرمین به برخی جرائم مواد مخدر اعمال می‌شود. این مجازات در قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۶۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام و اصلاحیه این قانون در سال‌های ۱۳۶۷ و ۱۳۸۹ در موارد متعددی پیش‌بینی گردیده است. با توجه به اعدام تعداد قابل‌توجهی از مجرمین مواد مخدر و همچنین افزایش میزان وقوع جرائم مواد مخدر در طول سال‌های اجرای قانون فوق، این سؤال مطرح می‌شود که آیا کیفر اعدام توانسته است اهداف مجازات‌ها به‌ویژه هدف بازدارندگی عام را محقق کند؟ واقعیات جامعه و آمارهای رسمی ارائه شده بیانگر این واقعیت است که موفقیت کیفر اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر با توجه به افزایش میزان وقوع این جرائم در تأمین اهداف مجازات‌ها با تردید جدی مواجه است. نتایج این اثر نشان می‌دهد علیرغم اجرای مجازات‌های متعدد اعدام، کارایی ضعیف و ناتوانی آن در تأمین اهداف مجازات‌ها، عدم تناسب این کیفر با برخی رفتارهای مجرمانه موجود در قانون مزبور و نقض اصول حاکم بر مجازات‌ها به اثبات رسیده است. لذا سیاست کیفری برای تحقق عدالت کیفری و اهداف مجازات‌ها ناگزیر به استفاده از مجازات‌های جایگزین بوده است.

واژه‌های کلیدی: سیاست کیفری ایران، مجازات، مواد مخدر

مقدمه

امروزه اغلب قانون‌گذاران جهان جرائم را در طبقه‌بندی‌های خاصی با توجه به شدت و خفت مجازات قرار می‌دهند و می‌کوشند تا با دقت در تحولات جامعه در ایجاد تناسب بین جرم انجام یافته و مجازات مقرر توفیق پیدا کنند و به خصوص داده‌های جرم‌شناختی نیز بر وجود این تناسب تاکید فراوان دارد.

مجازات‌ها انواع مختلفی از قبیل جزای نقدی، مصادره، ضبط و توقیف اموال، شلاق، زندان و اعدام را شامل می‌شوند که هر یک موافقان و مخالفان خاص خود را دارد. در این میان، مجازات اعدام شدیدترین مجازاتی است که میتوان آن را علیه مجرمین به کار گرفت. چرا که این مجازات با جان و هستی انسان سر و کار دارد و بر خلاف سایر مجازات‌ها نظیر حبس فرصت ادامه زندگی برای محکومین باقی نمیگذارد. طرفداران مجازات اعدام اعتقاد به مشروعیت کیفر اعدام و انسانی و عادلانه بودن آن دارند. به عقیده این گروه، مجازات اعدام هم عادلانه و هم پاسخگوی تخطی به نظام جامعه است. و میتواند سد محکمی در قبال تجاوزات دیگران باشد و آنها را از ارتکاب جرم و تکرار آن دور سازد و به علاوه کیفر اعدام موجب تشریف زینانیده از جرم و تسکین دردها و رنجهای او خواهد بود.

در مقابل مخالفین این مجازات معتقد به مفید و عادلانه بودن این کیفر و اینکه این مجازات میتواند از جرائم و تکرار آنها پیشگیری کند نیستند و میگویند علی‌رغم کثرت این مجازات همیشه با مجرمینی مواجهیم که جرائم مستحق مجازات اعدام را بدون ترس از این کیفر انجام میدهند (نوربها، ۱۳۸۲: ۳۷۴).

با این وجود، پیشگیری عمومی، مهمترین و تنهاترین وجه هدف ارعابی کیفر اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر را تشکیل میدهد. به عبارت دیگر، اعدام بازدارندگی فردی ندارد. چون صحبت از بازدارندگی فردی، جایی درست است که فرد در جامعه حضور داشته باشد و به لحاظ اثربخشی مجازات از تکرار جرم بپرهیزد. در حالی که با اعدام، فرد از جامعه حذف می‌شود و ارتکاب جرم به وسیله وی منتفی به انتفاء موضوع است (رحمدل، ۱۳۸۵: ۱۶۱). بر همین اساس در مورد کیفر اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر، فقط میتوان جنبه پیشگیری عمومی آن را سنجید و جنبه پیشگیری خصوصی این کیفر به دلیل مرگ مجرم، از اساس منتفی است. همانگونه که هدف اصلاح و تربیت مجدد مرتکبین نیز، به دلیل حذف آنها از جامعه به موجب کیفر اعدام، قابل تصور نیست و نمیتوان آن را از اهداف مدنظر مقنن برای کیفر اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر به شمار آورد.

بنابراین آنچه گفته شد، یکی از اهداف مهم و شاید مهمترین هدف قانونگذار از تعیین مجازات اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر، ارعاب عام و بازداشتن اعضای جامعه از ارتکاب جرائم مواد مخدر است. این که آیا قانونگذار در رسیدن به این هدف موفق بوده و اینکه تا چه میزان، وقوع جرائم مواد مخدر، با وجود مجازات اعدام کاهش یافته، خود بحث جداگانه‌ای است که در فصل چهارم مفصلاً به آن پرداخته خواهد شد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی با توجه به تقسیم بندی جرائم با براساس موازین شرعی به قصاص، حدود، دیاتو تعزیرات اولاً: در سه نوع اول به هیچ عنوان تخفیف وجود ندارد یا باید مجازات کلاً اجرا گردد یا کلاً ساقط گردد، فقط به طور استثنا در قصاص، دیه جایگزین اعدام می‌شود که آنهم اختیاری و از حقوق اولیاءدم می‌باشد. ثانیاً: در تعزیرات که اصول کلی حاکم بر کیفیات مخففه و غیره اجرا می‌گردد. چون وجود اعدام به عنوان مجازات تعزیری محل تردید بوده و قابل بحث می‌باشد. به طریق اولی بحث از جایگزین پیش نمی‌آید؛ بنابراین با توجه به دستورات اسلام و ادله مخالفان اعدام می‌توان از جایگزین‌هایی به جای مجازات اعدام بهره برد.

با توجه به پذیرش کیفر اعدام در شریعت مقدس اسلام به عنوان کیفر جرائم حدی و قتل نفس، نظام حقوقی ایران نیز که برگرفته از احکام شرع است این مجازات را پذیرفته و در قوانین جزایی خود وارد کرده است.

به طور کلی و صرف نظر از کیفر خاصی، مجازات‌ها اهدافی دارند که کارایی این مجازات‌ها بسته به تحقق آنها است. این اهداف عبارت انداز هدف ارعاب که حقوقدانان این هدف را در دو سطح جلوگیری عمومی جرم و جلوگیری خاص جرم مورد توجه قرار میدهند. هدف مکافات یا اجرای عدالت و هدف تربیت مجدد دو هدف دیگر مجازات‌ها هستند (زرعت، ۱۳۹۳).

آن گونه که بیان شد کیفر اعدام در قوانین جزایی ایران وارد شده است. یکی از جرایمی که این مجازات برای آن مقرر گردیده جرائم مواد مخدر است. مجمع تشخیص مصلحت نظام در سال ۱۳۶۷ قانون مبارزه با مواد مخدر را به تصویب رساند و بر اساس آن کیفر برخی از جرائم مواد مخدر را اعدام قرار داد. صرفنظر از اینکه وضع مجازات اعدام برای این جرائم که ماهیتاً تعزیری می باشد، با موازین شرعی انطباق دارد یا خیر، یکی از مسائلی که با در نظر گرفتن گستره وقوع جرائم مواد مخدر در سال‌های اخیر، همواره محل بحث بوده، آن است که با توجه به اینکه حقوقدانان برای مجازات‌ها اهدافی قائل شده اند با وجود این کیفر برای جرائم فوق، تا چه حد اهداف مجازات‌ها به خصوص هدف بازدارندگی آن برآورده و محقق شده است.

در دوران کنونی، بیشتر کشورهای دنیا، تحت تأثیر افکار بشردوستانه و مسائل مربوط به حقوق بشر، مجازات اعدام را از نظام حقوق کیفری خود حذف کرده اند و فقط در مواردی که ارزشهای حیاتی و اساسی این کشورها نقض گردد، این مجازات را به عنوان واکنش کیفری در برابر نقض این ارزشها، در قوانین جزایی خود پیشبینی کرده و علیه مجرمین اعمال میکنند. نکته‌های که در پایان این قسمت باید به آن اشاره کرد، آن است که، نحوه اجرای کیفر اعدام باید کاملاً انسانی و عاری از زجر و شکنجه باشد. زیرا به تجربه ثابت شده است که عامل نفرتانگیز مجازات اعدام، فقط طرز اجرای آن است که غالباً توأم با شکنجه و آزاردهنده میباشد و گرنه نفس اعدام، اگر بدون شکنجه و آزار بدنی باشد هرگز نفرت انگیز نخواهد بود. مضافاً این که موجب پاکسازی جامعه از افراد خطرناک و غیرقابل اصلاح می‌شود و بدین شکل امنیت مردم و جامعه نیز به نحو مطلوبی تأمین میگردد.

بر همین اساس پرسش اصلی که در این پژوهش به آن پرداخته و تلاش میشود به آن پاسخ داده شود آن است که با وجود کیفر اعدام در جرائم مواد مخدر، آیا اهداف این مجازات به خصوص هدف بازدارندگی و اربابی برآورده شده است یا خیر و این مجازات از کارایی لازم برخوردار میباشد؟

مجازات اعدام در جرائم مواد مخدر سالهاست در نظام حقوق کیفری ایران وجود دارد و مقنن برای مقابله با برخی مصادیق این جرائم اقدام به وضع کیفر اعدام کرده است. امری که در این رابطه محل تردید و موضوع بحث اکثر حقوقدانان در سال‌های اخیر بوده کارآمدی و تأثیرگذاری این مجازات بر کاهش ارتکاب جرائم مواد مخدر می باشد. عده ای با این استدلال هستند که هرچقدر مجازات شدید باشد تأثیر بازدارندگی آن بیش تر است و ارباب هرچه بیش تر مجرمین موجب کاهش جرائم خواهد شد و استدلال آنان نیز مبتنی برآمار روزافزون معتادان بوده است و گفته اند که اگر تخفیف اعمال شود، دیگرخوف از مجازات معنای خود را از دست خواهد داد که هر چه مجازات سنگین تر باشد، احتمال وقوع جرم پایین می آید با مجازات اعدام موافق بوده و در مقابل عده ای با این استدلال که این مجازات توانایی بازدارندگی لازم را ندارد با این امر مخالفت می کردند.

مجازات اعدام دارای تأثیرات منفی بر خانواده معدومین است. به هم ریختن وضع روحی و روانی اعضای خانواده به‌ویژه فرزندان، نامساعد شدن وضع رفاهی، اجتماعی اقتصادی خانواده، به هم ریختن وضع تحصیلی فرزندان، بیوه شدن زنان جوان، از دست رفتن مشروعیت قدرت سیاسی نزد خانواده معدوم، خوردن مهر ننگ بر پیشانی اعضای خانواده، جایگزین شدن یکی از اعضای خانواده معدوم با حذف وی و سستی کنترل اجتماعی فرزندان و ارتباط آنها باهمسالان خویش جمله این تأثیرات منفی است (اکبری، ۱۳۷۹: ۳۰۶)

در پژوهشی که پیرامون تأثیر کیفر اعدام در روند مبارزه با مواد مخدر در استان کرمان انجام شده در مورد بازدارندگی عام اعدام بیان گردید، تأثیر مجازات اعدام بر خانواده معدومین مورد بررسی قرار گرفته است. یافته‌های این پژوهش نشان می دهد «به اعتقاد همسر اعدام شدگان وضع رفاهی، وضع مسکن وضع خوراک، وضع لباس بچه‌ها، امکان کنترل درسی بر فرزندان، علاقه به درس بچه‌ها، وضع نظم در خانواده، رابطه بچه‌ها با همدیگر، رابطه با همسایگان، رابطه با اعضای فامیل، سلامت جسمانی، وضع روحی بچه‌ها، وضع اخلاقی بچه‌ها، میزان امیدواری به آینده بچه‌ها و محل زندگی پس از اجرای حکم بدتر شده است. مهمترین تأثیر حکم اعدام بر خانواده معدومین تأثیر بر وضع روحی بچه‌ها و امیدواری آنها به آینده بوده است و مهمترین مشکل خانواده اعدام شدگان، مشکل مالی بوده است و در هر زمینه دیگری که ایشان مشکل داشته اند به نحوی به مسایل مالی مربوط می شده است» (اداره کل مطالعات و پژوهشهای ستاد مبارزه با مواد مخدر، ۱۳۷۷: ۲۱۵).

از نظر اجتماعی، نتایج این تحقیق حاکی از آن است که روابط اعضای خانواده فرد اعدام شده با اعضای فامیل پدری غالباً بدتر

شده است. غالب همسر اعدام شدگان حکم صادر شده برای شوهرانشان را ناعادلانه ارزیابی کرده اند ۹۵٪ ایشان ابراز کرده اند به کمک دولت احتیاج دارند و این کمک بهتر است کمک مالی باشد (همان: ۲۱۵).

بر همین اساس بررسی مجازات اعدام در این جرائم ضرورت دارد تا مشخص شود این مجازات تا چه میزان به نتایج قابل قبول رسیده و از ارتکاب جرائم مواد مخدر بازدارنده بوده است. این پژوهش در نظر دارد با رویکرد کیفی شناختی، این مسأله را تحلیل و تحقق یا عدم تحقق اهداف مجازات ها با وجود این کیفر را بررسی نماید و در صورت عدم تحقق برای آن راه حلی ارائه نماید. تبیین رویکرد سیاست کیفری ایران در قبال مجازات‌های جایگزین اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر. تبیین تناسب یا عدم تناسب مجازات اعدام با برخی رفتارهای مجرمانه در قانون مبارزه با مواد مخدر. تبیین کارایی یا عدم کارایی مجازات اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر. باید خاطر نشان کرد که رویکردی سیاست کیفری ایران نسبت به مجازات‌های جایگزین اعدام در جرائم مربوط به مواد مخدر واقع بینانه و در راستای تحقق عدالت کیفری است.

با توجه به روند افزایشی جرائم مربوط به مواد مخدر، مجازات اعدام تاثیر قابل توجهی در امر مبارزه با مواد مخدر نداشته است مقنن با جایگزینی برخی از مجازات‌ها به جای مجازات‌های اعدام درصد اجرای اصل فردی کردن مجازات‌ها، اصل تناسب در کیفر و اصلاح مجرمان بوده است؟ مجازات‌های جایگزین اعدام توانسته به میزان قابل توجهی با اهداف مورد نظر مقنن همگرایی داشته باشد.

پیشینه تحقیقات

در زمینه مجازات اعدام در مواد مخدر کتب و مقالات چندی نگاشته شده و اکثر حقوقدانان در کتاب هایی که به طور کلی در ارتباط با جرائم مواد مخدر نگاشته اند در مبحث ضمانت اجرا به آن پرداخته اند یا به صورت پراکنده در مباحث مختلف به آن اشاره نموده اند.

اکبری (۱۳۹۳) در مقاله ای با عنوان بررسی و نقد سیاست جنایی حاکم بر جرائم مواد مخدر در ایران با تاکید بر اصلاحیه سال ۱۳۸۹ قانون مبارزه با مواد مخدر در مجله پژوهشنامه حقوق کیفری، با تاکید بر سیاست جنایی در زمینه مواد مخدر در طول سالیان گذشته را مورد نقد و بررسی قرار داده است. ایشان در این مقاله با بررسی های خود ناهماهنگی میان سیاست جنایی تقنینی و سیاست جنایی قضایی در حوزه جرائم مواد مخدر را آشکار و با دیدی تحلیلی و به صورت کتابخانه ای زوایای مختلف آن را بررسی کرده است.

زراعت (۱۳۹۲) در کتاب حقوق کیفری مواد مخدر ارکان سه گانه جرائم مواد مخدر را تحلیل کرده و به آیین دادرسی این جرائم پرداخته است. مولف در پایان بررسی هر جرم، مجازات آن را نیز بیان و مورد بررسی قرار داده است. جنبه کیفی شناختی مجازات این جرائم از جمله کیفر اعدام مورد تحلیل قرار نگرفته و صرفاً در کنار بیان مجازات هر جرم به شرایط تشدید یا تخفیف مجازات و تعلیق اجرای آن پرداخته شده است.

رحمدل (۱۳۸۳) در کتاب «حقوق کیفری مواد مخدر» ابعاد مختلف جرائم مواد مخدر از قبیل عناصر تشکیل دهنده، آیین دادرسی کیفری و نهایتاً واکنش جامعه در قبال این جرائم را مورد بررسی قرار داده است. مؤلف در گفتار سوم از فصل دوم این کتاب تحت عنوان «مجازات اعدام در مورد جرائم مواد مخدر» به مجازات اعدام در این جرائم پرداخته و بدون بررسی کیفی شناختی تنها از حیث ماهیتی آن را تحلیل و نظرات مختلف پیرامون آن را بیان کرده است.

جعفری (۱۳۸۱) در پایان نامه خود با عنوان «تحلیل مجازات اعدام در جرائم مستوجب تعزیر و مجازات‌های بازدارنده» کیفر اعدام در جرائم تعزیری را از لحاظ فقهی مورد بررسی قرار داده است. محقق در این پایان نامه، به کیفر اعدام در جرائم مواد مخدر نیز پرداخته و بدون تحلیل کیفی شناختی موضوع، صرفاً آن را از زاویه فقهی مورد واکاوی قرار داده است.

ساکي (۱۳۹۱) کلیه جرائم مربوط به مواد مخدر را مورد تجزیه و تحلیل ارکانی قرار داده است. همچنین تاریخچه مبارزه با مواد مخدر، دیدگاه حقوق بین الملل در زمینه جرائم مواد مخدر، معاهدات بین المللی مربوطه و ضمانت اجرای کیفری در

قبال این جرائم بررسی شده که در بخش اخیر، مؤلف مواد قانونی مربوط به مجازات اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر را بیان کرده و صرفاً به تحلیل ماهیت این مجازات و بیان نظرات فقهی و قضایی پیرامون آن پرداخته است. فناد (۱۳۷۹) در مقاله ای با عنوان «بررسی تناسب میان جرم و مجازات در جرائم مواد مخدر در نظام حقوقی ایران» به بررسی تناسب مجازاتهای پیشبینی شده در قانون مبارزه با مواد مخدر با رفتارهای مجرمانه موجود در این قانون پرداخته است. ایشان در این مقاله، ابعاد تقنینی تناسب میان جرم و مجازات را در زمینه مبارزه با مواد مخدر در دو دوره قبل و پس از انقلاب مورد بررسی قرار داده و با بررسی تحلیلی رویه قضایی دادگاهها، میزان اعمال اصل تناسب را در تعیین کیفرها در محاکم قضایی ایران ارزیابی نموده است.

شمس ناتری (۱۳۷۸) در کتاب «بررسی تطبیقی مجازات اعدام» کیفر اعدام را از جنبه های مختلف مورد بررسی قرار داده است. ایشان در این کتاب به بعد تاریخی کیفر اعدام و نظرات مکاتب مختلف حقوق کیفری در مورد این مجازات پرداخته و دیدگاه اسلام در این زمینه را نیز بررسی کرده است. ایشان در بخش اخیر کتاب خود، ذیل عنوان تحلیل کیفر اعدام در جرائم تعزیری به مجازات اعدام در جرائم مواد مخدر نیز پرداخته و این موضوع را صرفاً از لحاظ فقهی مورد بررسی قرار داده است. امیرعلایی (۱۳۵۷) در کتاب «مجازات اعدام» مباحث مختلف پیرامون کیفر اعدام را بیان کرده است. ایشان در این کتاب، ابتدا انواع مجازاتها و پایه و اساس آن را مورد بررسی قرار داده است. سپس به کیفر مرگ پرداخته و تاریخچه و سیر تکاملی مجازاتها تا الغاء کیفر اعدام را مطرح کرده و دلایل له و علیه الغاء آن را مورد واکاوی قرار داده است. مؤلف در قسمت پایانی این کتاب، الغاء مجازات اعدام در کشور شوروی را مورد بررسی قرار داده است.

مقالات و کتب فوق، در مورد واکنش جامعه در برابر جرائم مواد مخدر، ماهیت مجازات اعدام در این جرائم و سیاست جنایی مربوط به آن بحث کردهاند ولی پژوهش پیش رو در نظر دارد یک گام فراتر بردارد و مجازات اعدام در جرائم مواد مخدر را از لحاظ کیفرشناسی تحلیل نماید و بررسی کند که با وجود وضع کیفر اعدام برای این جرائم تا چه حدی اهداف مجازات محقق شده است. موضوعی که تا به حال بدین شکل به آن پرداخته نشده و پژوهشی که به صورت منسجم مجازات اعدام در جرائم فوق الذکر را از زاویه کیفرشناختی تحلیل کرده باشد انجام نشده است.

این پژوهش به عنوان یک فرآیند نظام مند برای یافتن پاسخ یک پرسش و رسیدن به راه حل مناسب از شیوه های برهانی و استدلالی سود می جوید. به عبارت دیگر نویسندگان این کتاب با توجه به پرسشی که در ذهن دارند به گردآوری اطلاعات پیرامون پرداخته و با شکلی مناسب در چارچوب این کتاب اطلاعات را جمع آوری می کنند که با استفاده از روش توصیفی تحلیلی اقدام به تحقیق کرده اند.

مبانی نظری تحقیق

کیفر اعدام در جرائم مواد مخدر

در این مبحث ابتدا به اهداف خاص مجازات اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر می پردازیم و سپس ادله موافقان و مخالفان کیفر مرگ در جرائم مواد مخدر را مورد بررسی قرار می دهیم. اهداف خاص مجازات اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر جدای از اهداف کلی مجازاتها و همچنین اهداف کلی کیفر اعدام نیست. بخشی از این اهداف خاص که توسط مقامات قضایی کشور از جمله رییس اسبق قوه قضاییه نیز بیان گردیده ۷ همان اهداف مجازاتها می باشد و بخشی دیگر به مصلحت اندیشی قانونگذار برمیگردد که ذیلاً مورد بررسی قرار میگیرد.

یکی از اهداف کیفر اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر، مکافاتدهی مجرمین مواد مخدر است. مکافات دهی و انتقام جویی، از اهداف سنتی مجازاتها محسوب میشود. براساس این هدف، مجرم مجازات میشود، چون با عمل خود نظم عمومی را برهم زده و از قواعد مورد احترام جامعه سرپیچی کرده است. هدف مکافاتدهی کیفر، براستحقاق مجرم نسبت به مجازات به دلیل ارتکاب جرم مبتنی است و بر لزوم اعمال مجازات بر مجرم ولو هیچ فایدهای نیز در بر نداشته باشد تأکید دارد.

اساساً یکی از دلایل توجیهی توسل به مجازات اعدام بر گرفته از هدف فوق است. توضیح آنکه در توجیه مجازات اعدام دو

نظریه اساسی وجود دارد. یکی از این نظریه ها، نظریه استحقاقی و نظریه دوم، نظریه بازدارندگی است. نظریه استحقاقی بر استحقاق فرد به مجازات شدن به خاطر صدمه زدن به جامعه تأکید دارد و میزان مجازات به میزان صدمه وارد شده و قصد عامل ورود صدمه بستگی دارد (رحمدل، ۱۳۸۵: ۱۶۱). این نظریه یکی از مبانی مهم تعیین ضمانت اجرای کیفری از دیرباز تاکنون است بر همین اساس یکی از دلایل وضع کیفر اعدام توسط مقنن در جرائم مواد مخدر نظریه استحقاقی است. وقتی قاچاقچیان مواد مخدر، مبادرت به وارد کردن و توزیع مواد مخدر با هر ابزار و وسیله ای می کنند، صدمه و ضرر بزرگی به جامعه وارد مینمایند و اعضای آن به خصوص جوانان را دچار مشکلات فراوانی میکنند. در این وضعیت باتوجه به اهمیت، شدت و جبران ناپذیری صدماتی که توسط مرتکبین جرائم مواد مخدر به جامعه وارد می شود، مقنن مجازات اعدام را برای آنان وضع میکند تا اولاً انتقام جامعه که خود به نوعی، بزه دیده این جرایماند، گرفته شود و در ثانی، مجرمین هم به واسطه ارتکاب اعمال مجرمانه خطرناک و مواجه کردن جامعه با خطرات سهمگین به سزای عمل خود به شدیدترین شکل ممکن برسند.

در راستای مطلب فوق، قانونگذار جمهوری اسلامی ایران در زمینه مبارزه با مواد مخدر همواره وضع و اعمال مجازاتهای شدید را مد نظر داشته و بر آن تأکید میورزد. پیشبینی مجازات اعدام در موارد متعدد در قانون مبارزه با مواد مخدر و قواعد سختگیرانه مربوط به آن، ناشی از اعمال این نوع سیاست در برخورد با متهمان مواد مخدر دارد (معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضاییه، ۱۳۸۹: ۱۷). البته ناگفته نماند که این سیاست آنگونه که در قسمتهای پیشین به آن پرداخته شد در سالهای قبل از انقلاب نیز اعمال شده بود اما پس از پیروزی انقلاب اسلامی با قدرت و شدت بیشتری اجرایی گردید.

بنابر آنچه گفته شد، مکافاتدهی مجرمین مواد مخدر یکی از اهداف مقنن از وضع کیفر اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر بوده و در موارد متعدد سعی در تأمین این هدف و تحقق انتقام جامعه از مجرمین جرائم مواد مخدر گردیده است. دومین هدف قانونگذار از پیشبینی کیفر اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر، ارباب و بازدارندگی از ارتکاب جرم است. مجازات و اقدامات سرکوبگرانه و تهدیدآمیز، ابزارهای مهم سیاست پیشگیری ترعیبی را تشکیل میدهد. نقش ارزنده کیفر در این رابطه بر هیچ کس پوشیده نیست. مجازاتهایی نظیر اعدام و شلاق، در صورتی که با آگاهی از نتایج و پیامدها و به درستی وضع شوند، می توانند نقش مؤثری در پیشگیری از وقوع جرائم ایفا کنند.

قانونگذار در اجرای مجازاتهای مقرر در قانون اصلاحی مبارزه با مواد مخدر، اهدافی را دنبال میکند که بخشی از آن به خود بزهکار مربوط میشود و قسمتی از آن به جامعه برمیگردد که در واقع پیشگیری فردی و اجتماعی را دربرمیگیرد. مجازات اعدام نیز در همین راستا در قانون مبارزه با مواد مخدر پیشبینی شده تا کلیه اعضای جامعه به خصوص کسانی که استعداد ارتکاب اعمال مجرمانه را دارند، از ارتکاب جرائم مواد مخدر صرفنظر کنند و در نتیجه آمار وقوع این جرائم پایین بیاید. در واقع هدف اصلی از پیشبینی اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر، بازدارندگی و کاهش جرائم مواد مخدر بوده و نظر به آمار روزافزون مجرمین مواد مخدر در دهه شصت ضرورت تعیین این کیفر مطرح گردید.

به همین دلیل برخی از اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام که در نهایت فکر آنان نیز غالب آمد بر این عقیده بودند که هر چقدر مجازات شدید باشد، تاثیر بازدارندگی آن بیشتر است و ارباب هر چه بیشتر مجرمان، موجب کاهش جرائم خواهد شد (اکبری، ۱۳۷۹: ۲۸۰).

در کنار نظریه استحقاقی که در قسمت قبل به عنوان یکی از دلایل توسل به مجازات اعدام بیان گردید، نظریه بازدارندگی نیز از اهمیت قابل توجهی برخوردار است. طبق این نظریه، مجازات اعدام نه فقط، مرتکب را از ارتکاب جرم باز میدارد، بلکه دیگران نیز با گرفتن درس عبرت از ارتکاب جرم بر همین اساس، مقنن با وضع: مستوجب مجازات اعدام، خودداری میکنند (رحمدل، ۱۳۸۵: ۱۶۱) کیفر اعدام در موارد متعدد در قانون مبارزه با مواد مخدر، در پی اعمال این نظریه که ریشه در هدف بازدارندگی مجازاتها دارد نیز، بوده و در کنار توجه به سزادهی مجرمین به بازدارندگی یا به عبارت دیگر ارباب عام و ارباب خاص نیز اهمیت فراوان داده است.

با این وجود، پیشگیری عمومی، مهمترین و تنهاترین وجه هدف اربابی کیفر اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر را تشکیل میدهد. به عبارت دیگر، اعدام بازدارندگی فردی ندارد. چون صحبت از بازدارندگی فردی، جایی درست است که فرد در جامعه

حضور داشته باشد و به لحاظ اثربخشی مجازات از تکرار جرم بپرهیزد. در حالی که با اعدام، فرد از جامعه حذف می‌شود و ارتکاب جرم به وسیله وی منتفی به انتفاء موضوع است (رحمدل، ۱۳۸۵: ۱۶۱). بر همین اساس در مورد کیفر اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر، فقط میتوان جنبه پیشگیری عمومی آن را سنجید و جنبه پیشگیری خصوصی این کیفر به دلیل مرگ مجرم، از اساس منتفی است. همانگونه که هدف اصلاح و تربیت مجدد مرتکبین نیز، به دلیل حذف آنها از جامعه به موجب کیفر اعدام، قابل تصور نیست و نمیتوان آن را از اهداف مدنظر مقنن برای کیفر اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر به شمار آورد.

بنابراین آنچه گفته شد، یکی از اهداف مهم و شاید مهمترین هدف قانونگذار از تعیین مجازات اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر، ارباب عام و بازداشتن اعضای جامعه از ارتکاب جرائم مواد مخدر است. این که آیا قانونگذار در رسیدن به این هدف موفق بوده و اینکه تا چه میزان، وقوع جرائم مواد مخدر، با وجود مجازات اعدام کاهش یافته، خود بحث جداگانه ای است که در فصل چهارم مفصلاً به آن پرداخته خواهد شد.

هدف دیگری که مقنن برای مجازاتهای پیشبینی شده در قانون مبارزه با مواد مخدر مد نظر داشته و در این قسمت به آن میپردازیم، هدف اصلاحی است. اصلاح و تربیت مجدد مجرمین یکی از اهداف مهم مجازاتها میباشد. قبل از بررسی این مطلب که آیا میتوانیم برای کیفر اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر هدف اصلاحی قائل شویم یا خیر لازم است در مورد هدف اصلاحی مجازاتها به طور کلی، مطالبی بیان گردد.

هدف اصلاحی مجازاتها ناظر بر بازسازگار کردن محکومین و آماده کردن آنها برای حضور مجدد در جامعه میباشد. هدف مهم مجازات مخصوصاً در دورانهای اخیر و با توسعه و ترویج عقاید مکتب تحقیقی حقوق جزا و دفاع اجتماعی جدید آن است که با وسایل تربیتی مؤثر درصدد اصلاح حال محکومین برآید تا این افراد دوباره وارد جامعه شوند و از طریق کار و فعالیت مشروع زندگان خود را تأمین نمایند (قیاسی و دیگران، ۱۳۸۵: ۱۱۰).

گاه تأمین هدف اصلاحی مجازات عملاً با هدف دیگری از مجازاتها یعنی ارباب مغایرت پیدا میکنند چرا که فرضاً ممکن است وضع مجازاتهای سنگین از نظر ارباب مفید باشد ولی اصلاح محکوم را دشوار یا حتی غیرممکن سازد. به خصوص وقتی که از نظام مجازاتهای ثابت- یعنی تعیین حداقل و حداکثر مجازات معین برای هر عمل مجرمانه - برای تعیین مجازات یک عمل استفاده شود. زیرا درمان اجتماعی و اصلاح حال یک محکوم ممکن است به زمانی کمتر از آنچه که در حداقل مجازات پیشبینی شده نیازمند باشد، در حالی که اصلاح مجرم دیگر ممکن است تنها در دورههای بیش از آنچه که در حداکثر مجازات پیشبینی شده، امکانپذیر گردد (صانعی، ۱۳۸۸: ۶۵۱).

تضاد فوق میان هدف مورد بحث و هدف اخلاقی مجازات نیز مشاهده میشود. در بسیاری از موارد هدف اخلاقی مجازات یعنی مکافات اعمال مجرمانه باعث میشود هرگونه کمک و کوشش در اصلاح و تربیت مجدد محکومین غیرمنصفانه جلوه کند. زیرا از نظر کسانی که مکافات دادن مجرم را از نظر اخلاقی واجب میشناسند، این اشکال پیش می‌آید که چرا باید برای افرادی که عمداً مرتکب عمل خلاف شده، مزیتی بیش از توده‌های محرومی که با وجود سختی زندگی پای از حریم قانون بیرون نمیگذارند، فراهم نماییم (همان: ۶۵۹).

علیرغم وجود تضادهای پیش گفته نباید از نقش اصلاحی مجازات غافل شد و از آن صرفنظر کرد. همانطور که بیان شد این هدف تحت تأثیر عقاید مکاتب حقوق جزا در دورانهای اخیر و توجه به حقوق فردی و شخصیت انسانی مطرح شده و مورد توجه حقوقدانان و مجامع حقوقی قرار گرفته است. بر همین اساس است که در جوامع امروزی هدف اساسی از اجرای مجازاتهای سالب آزادی اصلاح و تربیت مجدد محکومین و تلاش برای بازسازگار کردن آنها دانسته شده است.

نکته دیگری که در این قسمت باید متذکر شد آنکه، باوجود توجه خاصی که امروزه نسبت به اصلاح مجرمین می‌شود، مسأله تنبیه و تنبیه مجرم هنوز کاملاً فراموش نشده است. زیرا به تجربه ثابت شده است بقاء و دوام هیچ اجتماعی ممکن نیست مگر این که افراد آن نسبت به قوانین آن اجتماع پایبند بوده و به آنها احترام بگذارند و چون در هر جامعه افرادی هم یافت می‌شوند که نسبت به قوانین بی‌اعتنایی نشان میدهند، بنابراین اجرای بعضی از مجازاتها در مورد اینگونه افراد لازم و ضروری به

نظر می‌رسد و در همین راستا می‌بایست جنبه ارعایی مجازات را نیز به نحو مطلوبی تأمین کرد. قانونگذار در وضع کلیه مجازاتهای قانون مبارزه با مواد مخدر هدف اصلاحی را مد نظر داشته و علاوه بر تنبیه مرتکبین در پی تنبیه و اصلاح آنان نیز بوده است. همان گونه که بیان گردید هدف اصلاحی ناظر بر تربیت مجدد مجرمین و آماده کردن آنان برای حضور مجدد در جامعه است. بر همین اساس این هدف با مجازاتهایی قابل تحقق است که مجرم با تحمل آنها زنده بماند و امکان بازگشت به جامعه را داشته باشد. در حالی که در مجازات اعدام، حیات مجرم سلب و امکان بازگشت او به جامعه منتفی میشود. بنابراین اصلاح مجرمین به وسیله اجرای مجازات اعدام در جرائم مواد مخدر، منتفی به انتفاء موضوع است و اگر چه اصلاح مرتکب میتواند یکی از اهداف مقنن از وضع سایر مجازاتهای مقرر در قانون مبارزه با مواد مخدر باشد اما در مورد اعدام عملاً امکان تحقق این هدف وجود ندارد. به هر تقدیر مقنن با توجه به خطر عظیمی که از ناحیه قاچاقچیان مواد مخدر جامعه را تهدید کرده به طرد آنان از جامعه بیش از اصلاح آنان اهمیت داده و با وضع کیفر اعدام در صدد حذف مجرمان مواد مخدر از جامعه برآمده است.

هدف دیگر قانونگذار از پیشبینی مجازات اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر، تأمین مصلحت نظام و جامعه بوده است. اعتیاد و قاچاق مواد مخدر بهطور جدی عقاید و اعتقادات مذهبی، جان، مال، نسل و عقل انسان را مورد تهدید قرار داده است که به همین دلیل قانونگذار نظر ویژه به این امر داشته و تلاش نموده است با تعیین و پیشبینی مجازاتهای سنگین، مصالح جامعه و نظام را تأمین نماید (معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضاییه ۱۸: ۱۳۸۹)

کشور ایران از لحاظ موقعیت، در همسایگی کشورهای بزرگ تولید کننده مواد مخدر قرار دارد و این مجاورت تهدیدی بزرگ برای ملت ایران به شمار می‌آید. این امر، اقتضا میکند از تمامی امکانات مقابله با ورود و توزیع مواد مخدر بهره گرفت تا جامعه ایران مبتلا به بلایای مواد مخدر نگردد و مصلحت ملت به بهترین شکل تأمین شود. بر همین اساس یکی از اهداف مورد نظر مقنن برای اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر رعایت مصلحت فوق بوده تا در ضمن تحقق ارباب عمومی، خطرات عظیم مواد مخدر از جامعه دور و سلامت مردم به نحو مطلوبی حفظ شود.

علاوه بر مطلب فوق، باید به این نکته نیز توجه داشت که سیاق تصویب قانون در مجمع تشخیص مصلحت نظام، پیشبینی موارد متعدد اعدام و اعمال آیین دادرسی ویژه از قبیل قطعیت احکام و شیوه نظارت و دخالت دادستانی کل کشور و دیوان عالی کشور در احکام صادره، جملگی حاکی از آن است که منظور مقنن، حفظ مصلحت نظام بوده است (اکبری، ۲۷۹: ۱۳۷۹) در هر صورت تأمین مصلحت نظام و جامعه، یکی از اهداف مدنظر مقنن برای کیفر اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر بوده است. این که آیا این مصلحت به نحو مطلوبی تأمین و منافع نظام و ملت ایران حفظ گردیده یا خیر، خود مطلب دیگری است که در جای خود به آن پرداخته خواهد شد.

سیاست جنایی ایران در قبال مجازاتهای جایگزین اعدام در جرائم مواد مخدر

سیاست کیفری ایران در قبال جرائم مواد مخدر سیاستی سختگیرانه و مبتنی بر شدت عمل کیفری است؛ تا جایی که حتی اعتیاد به مواد مخدر نیز جرم انگاری شده است. این سخت گیری بصورت جرم انگاری های افراطی، تعیین مجازاتهای شدید مانند حبس های طولانی مدت، اعدام و شلاق و محدود کردن حقوق دفاعی متهم می باشد. یکی از جلوه های تقنینی سخت گیری کیفری در مورد جرائم مواد مخدر (قانون مبارزه با مواد مخدر) مصوب ۱۳۷۶ و سپس (قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر سال ۱۳۷۶) مصوب ۱۳۸۹ است. این قانون به همراه قوانین مرتبط دیگر از جمله آیین دادرسی کیفری نوعی سخت گیری کیفری را در پاسخ به اینگونه جرائم در نظر گرفته است. لیکن نکته بسیار مهم در این خصوص این است که آیا می توان دلیل این سیاست سختگیرانه قانونگذار را رویکرد ریسک مدار به جرائم مواد مخدر دانست؟ اگر اینگونه باشد، تشخیص مجرمین خطرناک و روش شناسایی اینگونه مجرمان چگونه است؟ مطمئن ترین روش شناسایی مجرمان خطرناک از سایر مجرمان نیز معرفی این مجرمان از سوی قانونگذار است. گاهی ممکن است با استخراج جرائمی از قوانین جزائی، مصادیق جرائم خطرناک را احصاء کند. با ارائه معیار از سوی قانونگذار، یافتن مصادیق جرائم خطرناک در قوانین کیفری به راحتی امکانپذیر است. اما به

لحاظ دشواری تعیین ضابطه، آسان ترین روش، احصاء یکایک جرائم خطرناک از سوی قانونگذار است. بدین ترتیب، قاضی تصمیم گیرنده با تکیه بر پیشینه و تجربه ی قضایی خویش با اماره هایی که قانونگذار به عنوان عوامل خطرناکی در اختیار او قرار داده است عمل می کند و مجریان در تشخیص مصادیق جرائم خطرناک و برخورد با مرتکبان این جرائم مواجه با سردرگمی نمی شوند. لیکن عدم تعیین معیارهای دقیق برای مجرمان خطرناک، گاه منجر به اعمال سلیقه های شخصی قضات و در نتیجه نقض اصل برابری افراد در برابر حمایت قانون خواهد شد.

تفرید قضایی و ابزارهای مربوط به آن، به همان میزان که فرصت است می تواند آسیب تلقی شود، زیرا اصل فردی کردن مجازات ها که از چالش های سر راه اصل تساوی مجازات ها است این فرصت را برای قاضی دادگاه کیفری ایجاد می کند تا با کنکاش در شخصیت بزهکار در ابعاد بیولوژیک، سایکولوژیک و سوشیال حکمی صادر نماید. اما قبل از آن شناسایی ملاک های علمی و تعریف و طبقه بندی مجرمان پر خطر و کم خطر از سوی قانونگذار و ارائه راهکارهای قانونی در جهت رعایت اصل فردی کردن مجازات ها، می تواند تا حد امکان از اعمال سلاقی شخصی قضات بکاهد. تا این زمان هیچ گونه تعریف قانونی از مجرمین پر خطر در قوانین ایران مشاهده نمی شود لذا در تشخیص مجرمان پر خطر ناگزیر به مراجعه در متون قانونی هستیم تا از بطن مفاد قانون به رویکرد قانونگذار در خصوص میزان خطرناک بودن مجرمین پی ببریم.

اصطلاح سیاست جنایی که عموماً به پروفیسور آلمانی فویرباخ (در سال ۱۸۰۳) نسبت کیفری داده می شود در مفهوم مضیق آن مترادف با سیاست کیفری بوده و شامل مجموعه شیوه های سرکوبگر می شود که دولت به وسیله آن در مقابل جرم واکنش نشان می دهد (حسینی و همکاران، ۱۳۹۱). با وجود این، امروزه شاهد بسط سیاست جنایی در معنای وسیع آن هستیم بنابراین سیاست جنایی در معنای وسیع خود عبارتست از مجموعه روش هایی که هیات اجتماع (دولت و جامعه) با توسل با آنها پاسخ های خود را به پدیده مجرمانه سازمان می بخشد. لذا مطالعه کنونی سیاست جنایی نیز بر مبنای همین مفهوم موسع تجلی یافته است. بدیهی است که حقوق کیفری (سیاست کیفری) همواره نقش محوری در سیاست جنایی ایفا می کند لکن، در کنار آن شیوه های دیگر کنترل و پاسخ دهی به پدیده بزهکاری (جرم و انحراف) اعم از دولتی و جامعوی مورد مطالعه و بررسی قرار می گیرد.

بدین ترتیب سیاست جنایی، مجموعه تدابیر متنوع کیفری و غیرکیفری است که دولت و جامعه مدنی به طور مستقل یا با مشارکت یکدیگر (سیاست جنایی مشارکتی)، در برخورد با جرم و انحراف در پیش می گیرند بنابراین، حکومت ها و دولت ها با توجه به مبانی سیاسی، حقوقی، فرهنگی و ارزشی خود، مدل های مختلف سیاست جنایی را ترسیم می کنند؛ بدین نحو که در مدل های دولتی سیاست جنایی، پاسخ های دولتی و رسمی به پدیده مجرمانه نسبت به مراجع غیردولتی و جامعوی قوی تر است و مراجع دولتی همواره بر جامعه مدنی غلبه دارد و بر این اساس، مدل اقتدارگرا، اقتدارگرای فراگیر و مدل دولتی جامعه مردم سالار (لیبرال) را تشکیل می دهد. در مقابل مدل های دولتی، مدل های جامعوی وجود دارند که در آنها نقش نهادهای مدنی (NGO) ها و جامعوی نسبت به نهادهای رسمی قوی تر و پررنگ تر بوده و گاه جایگزین نهادهای دولتی میشوند به نحوی که مدل جامعوی خودگردان و مدل جامعه آزادی مطلق (آنارشیاست) شکل می گیرد. در این میان تأثیر مکاتب کیفری و نظریه های نوین جرم شناختی بر تحولات سیاست تهای جنایی غیر قابل انکار است.

در سیاست جنایی اسلام که مبتنی بر سزادهی و بازپروری است به رغم اینکه مراجع رسمی به عنوان مرجع انحصاری برای دادن پاسخ کیفری به بزه تعیین شده اند. مفاهیم حق الناس و دعوی خصوصی اهمیت ویژه ای یافته و تأکید بر سازوکارهای صلح و سازش، عفو، توبه، اقرار، انکار و مانند آن نشان از سهم عمده ای مراجع غیررسمی و مردمی برای مشارکت در پاسخ های مدنی و ترمیمی دارد. مدل سیاست جنایی اسلام که سیاست جنایی ایران نیز به نحو عمده متأثر از آن است مدلی مرکب و مکمل است. نظر غالب محققان بر تفوق رویکرد ترمیمی در اسلام است در مدل دولت دینی، ترمیم و عدالت ترمیمی قبل از عدالت قضایی و کیفری مورد تأکید است ولی نافی عدالت قضایی و کیفری نیست. مضافاً اینکه در سیاست جنایی اسلام پاسخ به تخطی از هنجارها به گونه ای بسیار مشهود با مراجع دولتی و مردمی (اجتماعی) مرتبط می باشد و نظام پاسخ دهی مشترک بین دولت و اجتماع مدنی وجود دارد. از این رو، راه بر بررسی منفک و مجزای مراجع دولتی و مراجع اجتماعی پاسخ

به نقض هنجارها در سیاست جنایی اسلام باز می باشد (حسینی و همکاران، ۱۳۹۱).

مواد مخدر عامل مهم بیماری اقتصادی و به خطر افتادن بهداشت و سلامت جوامع بشری است قاچاق مواد مخدر و بلای خانمانسوز اعتیاد و مصرف انواع مخدر سنتی و صنعتی بیش از دویست میلیون انسان عصر فراصنعتی را در جهان به اسارت گرفته است. در این بخش سیاست جنایی به معنای وسیع آن در مورد جرائم مواد مخدر ناظر بر اصلاحیه سال ۸۹ قانون مبارزه با مواد مخدر مورد کنکاش و آسیب شناسی قرار گرفته است بدین نحو که ابتدا سیاست جنایی تقنینی و نقد آن و سپس سیاست جنایی قضایی و تضعیف جایگاه حتمیت و قطعیت مجازات هارا مورد بررسی قرار داده ایم.

علت کارآمد نبودن کیفر اعدام در جرائم مواد مخدر

ارزیابی دقیق، علمی و منطقه ای که نشان دهد مجازات اعدام بازدارنده بوده و توانسته یا می تواند در کاهش جرم در حوزه مواد مخدر کمک کند، وجود ندارد؛ گاهی بعضی از پژوهش ها نشان می دهد زمانی که ریسک قاچاق مواد مخدر تغییر می کند در میزان توزیع آن نه تنها تغییری ایجاد نمی کند بلکه بیشتر هم می شود. چون وقتی ریسک بالاتر رود تفاوت قیمت در مقصد که تولید کننده است افزایش پیدا کرده و این افزایش قیمت، سودآوری بیشتری را در حوزه مواد مخدر ایجاد می کند از این رو افراد با تمایل زیادی وارد بازار غیر قانونی مواد مخدر می شوند، اگر قرار باشد طبق قوانینی که در حال حاضر به صورت رسمی در کشور وجود دارد مجازات اعدام به آن میزانی که قاچاقچیان مشمول اعدام می شوند، اتفاق نمی افتد و تعداد اعدامی ها به نسبت قاچاقچیان مشمول مجازات کمتر است. این نشان می دهد در حال حاضر قوانینی را در کشور داریم که کارآمدی خود را از دست داده اند و باید قوانین را براساس واقعیات تنظیم کنیم.

عدم تناسب جرائم تعزیری و مواد مخدر با مجازات اعدام

بدیهی است که هیچکس مخالف تنبیه و مجازات مجرمین نیست، اما به اعتقاد حقوقدانان تناسبی میان نوع جرم و مجازات آن در جرائم تعزیری و مواد مخدر وجود ندارد و در همین راستا مجازات اعدام در مورد تعزیرات و مواد مخدر در یکی دو سال گذشته مورد نقد و بررسی بسیاری قرار گرفته است.

اعدام خرده پاه و عناصر غیر اصلی

مدت ها است که اثربخشی مجازات اعدام به عنوان خشن ترین مجازات در زمینه جرائم در دنیا محل سؤال است. از این منظر کشورها به سه دسته تقسیم می کنند: کشورهایی که مطلقاً مخالف مجازات اعدام هستند، کشورهایی که به شدت از مجازات اعدام طرفداری می کنند و کشورهایی که طرفدار مجازات اعدام کیفی شدن هستند.

ایران در گروه کشورهایی است که مجازات های اعدامی که کیفی باشد و به جرائم خشن محدود شود، حمایت می کند، با توجه به اینکه کشور ما در مجاورت بزرگترین تولیدکننده مواد مخدر دنیا قرار دارد این نقطه از مرز ایران تعدادی از قاچاقچیان با جرائم سازمان یافته از قبیل راه اندازی کاروان های مسلحانه و آدم ربایی اقدام به قاچاق مواد مخدر می کنند که گاهی منجر به درگیری با نیروی انتظامی و شهادت ماموران نیروی انتظامی می شود.

با توجه به اینکه امروزه بحث بازنگری در قانون فعلی مطرح است، می توان گفت مجازات های فعلی کمی است مثلاً افراد بر اساس میزان موادی که حمل می کنند محکوم به اعدام می شوند در حالی که کسانی که هب دام قانون می افتند عمدتاً حاملان و باربرانی هستند که بار قاچاقچیان بزرگ را حمل می کنند، بخش عمده این افراد مستوجب و مستحق اعدام نیستند و مجازات اعدام نباید متوجه این افراد شود. اعدام باید متوجه قاچاقچیان شود که در کنار قاچاق مواد مخدر جرائم سازمان یافته دیگری را مانند خشونت، درگیری مسلحانه و راه اندازی کاروان های مسلحانه مرتکب می شوند و مبادرت به پولشویی کرده و با جریان های مالی به سمت تروریسم و گروه های سازمان یافته پیش می روند.

عدم کارایی مؤثر مجازات اعدام تعزیری

رابطه ای میان کاهش میزان قاچاق مواد مخدر و اعدام قاچاقچیان وجود ندارد، دو گروه همیشه در صحنه اعدام قاچاقچیان حضور دارند، گروه اول افراد عادی هستند که تماشای این صحنه ها باعث ترسو تر شدن آنها خواهد شد. گروه دوم که قاچاقچیان و مجرمان هستند. تماشای صحنه اعدام اغلب باعث کاهش انگیزه آنها برای بروز جرم نخواهد شد بلکه راه و روش قاچاق را تغییر می دهد، امروزه در ایران علیه قاچاقچیان مجازات های بسیاری صورت می گیرد اما آمارها از افزایش روز به روز قاچاق مواد مخدر در کشور خبر می دهند. بنابراین اعلام جرم منجر به کاهش بروز جرم نخواهد شد.

جایگزین های اعدام

مجازات اعدام در جرایم مواد مخدر سال های متمادی است در نظام حقوق کیفری ایران وجود دارد و در قبال محکومان اعمال می شود. بدیهی است وضع و اجرای هر مجازاتی باید موجه و منطقی و در راستای تأمین منافع جامعه باشد. آنچه که از مجموع آمارها و مستندات برمی آید و در این کتاب نیز ارائه گردید آن است که کیفر اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر در محقق کردن اهداف مجازات ها ناتوان است و این خود دلیلی آشکار برای عدم کارایی این مجازات شدید می باشد. با وجود کیفر اعدام نه تنها از وقوع جرائم مواد مخدر کاسته نشد بلکه دستگیری های مجرمین این جرائم و آمار کشفیات مواد مخدر افزایش یافت که حکایت از شکست در تأمین هدف اربعایی و جلوگیری عمومی از ارتکاب جرم می کند. همچنین هدف اصلاحی مجازات ها نیز، که امروزه در حقوق کیفری نوین اهمیت بسیاری دارد با توجه به حذف مجرم از جامعه منتفی به انتفاء موضوع است و اساساً مطرح نمی گردد. به علاوه به لحاظ اجرای کیفر اعدام در جرائم مواد مخدر، گزارشگران حقوق بشر به بهانه نقض این حقوق در ایران، هر ساله علیه کشورمان گزارش تهیه کرده و تلاش میکنند وجهه نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران را مخدوش و ایران را به عنوان کشور ناقض حقوق بشر معرفی نمایند. این امر نشان می دهد پیش بینی اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر و اجرای آن در تضاد با مصالح و منافع جمهوری اسلامی ایران است و زمینه ساز فشارهای بین المللی علیه نظام و ملت می گردد. علاوه بر این، از لحاظ قضایی نیز، قضات دادگاه های انقلاب اعتقادی به ثمربخشی اعدام در جرائم مواد مخدر ندارند. مقاومت قضات دادگاهها در مقابل حجم گسترده مواردی که باید برای مقادیر اندک مواد مخدر مجازات اعدام تعیین کنند احساس انسانی قضات را تحت تاثیر قرار داده به نحوی که سعی می کنند با توسل به اختیارات قضایی خود یا با تفسیر قانون به نحوی که عمل متهم مشمول مجازات اعدام قرار نگیرد، از صدور حکم اعدام خودداری کنند. همچنین آثار سوء مجازات اعدام بر خانواده محکومین به اعدام در جرائم مواد مخدر را نیز نباید نادیده گرفت. با اعدام مجرم، خانواده او بی سرپرست شده و در معرض مشکلات و مسائل فراوانی قرار می گیرند. از طرفی مشکلات اقتصادی به اعضای خانواده محکوم هجوم می آورد و ممکن است آنها را به سمت ارتکاب جرم سوق دهد. از طرف دیگر با بی سرپرست شدن فرزندان محکوم آنها دچار مشکلات تربیتی و فرهنگی می شوند و چه بسا قدم در مسیر نادرست و ارتکاب جرم بردارند. مضافاً اینکه فرزندان معدوم ممکن است با انگیزه گرفتن انتقام پدر خود، راه او را ادامه داده و در زمینه مواد مخدر فعال شوند که این امر نیز مغایر با هدف اربعایی مجازات ها و جلوگیری عمومی ارتکاب جرم می باشد. به هر تقدیر با در نظر گرفتن جمیع جهات، مجازات اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر فاقد کارایی است و تجدید نظر در آن و جایگزینی مجازات های مناسب دیگر ضروری می باشد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی با توجه به تقسیم بندی جرائم با براساس موازین شرعی به قصاص، حدود، دیاتو تعزیرات اولاً: در سه نوع اول به هیچ عنوان تخفیف وجود ندارد یا باید مجازات کلاً اجرا گردد یا کلاً ساقط گردد، فقط به طور استثنا در قصاص، دیه جایگزین اعدام می شود که آنهم اختیاری و از حقوق اولیاءدم می باشد. ثانیاً: در تعزیرات که اصول کلی حاکم بر کیفیات مخففه و غیره اجرا می گردد. چون وجود اعدام به عنوان مجازات تعزیری محل تردید بوده و قابل بحث می باشد. به طریق اولی بحث از جایگزین پیش نمی آید؛ بنابراین با توجه به دستورات اسلام و ادله مخالفان اعدام می توان از جایگزین زیر به جای مجازات اعدام بهره برد.

کنترل الکترونیکی

با توجه به پیشرفت روز افزون تکنولوژی در زمینه های مختلف از جمله رد یابی به وسیله سیستم های رادیویی و ماهواره ای، می توان با استفاده از سیستم های جدید در هر لحظه نسبت به تعیین موقعیت مجرم اقدام نمود و در صورت نیاز از خروج آن از محدوده ای خاص ممانعت به عمل آورد. این سیستم علاوه بر ایجاد حس کنترل بر روی فرد از ایجاد هزینه های اضافی شامل هزینه های زندان، رفت و آمد و... جلوگیری می نماید. در این روش می توان با به کارگیری فرد در مشاغل مختلف علاوه بر استفاده در امور عام المنفعه، بر شخص تسلط ویژه ای داشت.

کنترل الکترونیکی مجرمین مواد مخدر می تواند مجرم را در یک جغرافیای خاص با اعمال محدودیت های فیزیکی تحت کنترل نگه دارد. کنترل الکترونیکی می تواند یکی از ابزارهای مکمل جهت تحقق سایر موارد جایگزین اعدام جهت کنترل نظارت بر عملکرد مجرم مدنظر باشد. کنترل الکترونیکی مستلزم یک سازوکار و زیرساخت منسجم و کارآمد جهت نظارت بر عملکرد مجرم باشد. کنترل مجرم با جرم سنگینی مثل: فعالیت در حوزه مواد مخدر که مستحق اعدام می باشد. نیازمند نظارت مستمر و مداوم است. جهت کنترل الکترونیکی مجرم پیش آمد و هرگونه احتمال که توسط خود مجرم متصور می باشد که منجر به بروز مشکل از سوی مجرم در جهت رهایی از این وضعیت یعنی محصور شدن در یک پروژه خاص نیازمند یک پشتیبانی و عملکرد عملیاتی در جهت بروز هرگونه مشکل می باشد. بطوریکه اگر مجرم که طبیعتاً تمایل به وضعیت کنونی اش نداشته و خواهان آزادی عمل بیشتری است در جهت خلاف هرکاری ممکن است از سوی مجرم سر بزند و لذا جهت کنترل آن می بایست بستر مناسبی تهیه گردد. با توجه به تماس مجرم با سایر افراد که در منطقه استحضاطی مربوطه خود دارد امکان آسیب رسانی و تأثرگذاری بر سایر افراد سالم جامعه را داشته باشد و عملاً بازدارندگی و اثر مثبت خود را از دست می دهد و هدف از کنترل الکترونیکی نگه داشتن فرد مجرم در یک محوطه است و عملاً تأثیرپذیری و بازدارندگی مجرم را محدود می نماید. کنترل الکترونیکی شاید با توجه به جرم سنگین مجرم جایگزین مناسبی نبوده و در سایر جرائم سبک تر می تواند کارساز باشد. مگر اینکه در شرایط خاص و در یک منطقه خاص جغرافیایی با سازوکار ویژه راه اندازی گردد.

انجام خدمات عام المنفعه

یکی از مجازات های جایگزین حبس در جرائم تعزیری می تواند الزام انجام خدمات عام المنفعه توسط محکوم به حبس از سوی قضات باشد. انجام این امر نیز بیشتر و قاعدتاً در خارج از زندان صورت میگیرد. مزیت این احکام موارد متعددی است از جمله کمک به حبس در دستور قوه قضاییه است و دیگر اینکه شخص محکوم در زندگی شخصی و خانوادگی خویش حضور می یابد و این از فقر و فساد خانواده های این محکومان و از شمار فقرای مستحق کمک میکاهد. ضمن اینکه شخص محکوم لذت و شیرینی امر خیر را خواهد چشید و این باعث رشد هنجارهای جامعه است.

بر اساس قانون افرادی که شرایط لازم را داشته باشند به جامعه خدمات عام المنفعه ارائه می دهند و این نوع اقدامات عمومی رایگان، جایگزین حبس و اعدام می شود و دیگر نیازی به زندانی شدن این افراد نیست. خدمات عمومی رایگان در شش دسته تقسیم بندی شده است؛

امور آموزشی شامل سوادآموزی، آموزش های علمی، فرهنگی، دینی، هنری، ورزشی، فنی و حرفه ای و آموزش سبک زندگی و مهارت های اساسی آن.

امور بهداشتی و درمانی شامل اقدامات تشخیصی درمانی، توان بخشی، مامایی، بهیاری و پرستاری، نگهداری سالمندان، معلولان و کودکان، مشاوره و روان درمانی، بهداشت محیط و درمان اعتیاد.

امور فنی و حرفه ای شامل خدمت در کارگاهها، کارخانه ها، صنایع وابسته به نهادهای پذیرنده و بخشهای فنی آنها. امور خدماتی شامل نگهداری و سرایداری نهادهای پذیرنده، نظافت اماکن عمومی، حفاظت و نگهداری از فضاهای سبز و بوستانهای شهری و باغبانی در اماکن مزبور، تعمیر و نظایف وسایل نقلیه عمومی و دولتی و اماکن ورزشی و پارکبانی.

امور کارگری شامل کارگری در بخشهای ساختمانی، راهسازی، معادن، شیلات، مراتع، سدسازی و دیگر طرحهای عمرانی

متعلق به نهادهای پذیرنده.

امور کشاورزی، دام داری، جنگل داری و مرتع داری شامل درختکاری، باغبانی، برداشت محصول، مرغ داری، پرورش آبزیان و انجام کار در نهادهای پذیرنده و موسسات کشت و صنعت وابسته به آنها. بر اساس این طرح پیشنهاد می شود در جرائم مربوط به قاچاقچیان خرده پا و در بعضی موارد به صورت الزامی و در برخی موارد به صورت اختیاری با توجه به شرایط متهم به صدور یکی از این مجازات ها اقدام شود.

بر اساس ماده ۴ آیین نامه اجرایی ماده ۷۹، وزارت خانه های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، آموزش و پرورش، ورزش و جوانان، تعاون، کار و رفاه اجتماعی، فرهنگ و ارشاد اسلامی، علوم، تحقیقات و فناوری، جهاد کشاورزی، راه و شهرسازی، کشور، صنعت، معدن و تجارت، نیرو و نفت و سازمانها و موسسات و اداره های کل تابع آنها می توانند از خدمات رایگان به عنوان مجازات های جایگزین استفاده کنند البته برای نظارت بر عملکرد محکومان به خدمات رایگان عمومی، نهاد پذیرنده محکوم، علاوه بر رعایت مسائل امنیتی و حفاظتی در زمینه به کارگیری محکوم، مکلف است ضمن نظارت بر عملکرد محکومان معرفی شده، به صورت ماهیانه گزارش تفصیلی محکومان را با اعلام نظر صریح درباره شروع به کار و نحوه انجام خدمات شامل ساعات حضور روزانه، میزان غیبت و تاخیر آن ها، هرگونه بی نظمی و کوتاهی در انجام خدمات محوله و میزان رضایت مسندی نهاد پذیرنده و مراجعان از خدمات ارائه شده را به نحو کامل به اجرای احکام مربوط گزارش کند.

از مزایای این روش می توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱ نداشتن خطرهای و عیب های زندان؛

۲ هزینه های احداث زندان و نگهداری زندانیان؛

۳ ارتقاء پیشرفت اقتصادی اجتماعی و فرهنگی؛

۴ اصلاح وضع اخلاقی و تربیتی مجرم؛

۵ دانستن قابلیت اجرایی

تبعید

تبعید در رابطه با سایر جرائم و برخی از ناهنجاری های اجتماعی از گذشته نه چندان دور در زمان عصر قجر و قبل از آن توسط شاهان ایران به اجرا در می آمد و با توجه به عدم توسعه ارتباطات جدید در زیر ساخت های مرتبط بازندنگی و عوامل مؤثر در حفظ انضباط اجتماعی بکار می رفت و تأثیرات مثبتی بر اجرای قوانین حکومتی مدنی در جوامع آزمان داشته است. حال در عصر حاضر جهت مجرمان محکوم به اعدام با توجه به نوع جرم و محل سکونت مجرم محکوم به اعدام می تواند دارای شرایط خاصی باشد از جمله متنبه شدن فرد در صورت تبعید به یک نقطه دور با شرایط آب و هوایی خاص آن منطقه تبعید و بعد مسافت و دوری فرد مجرم از محل سکونت و خانواده و بستگان.

تبعید فرد مجرم محکوم به اعدام به یک مکان خاص با شرایط ویژه آب و هوایی، در یک نقطه خاص که بدور از محل سکونت سایر افراد جامعه باشد بطور مثال تبعید فرد مذکور به سایر شهرهای ایران بجز محل سکونت فرد چندان تأثرگذار نیست. اگر مجرم در یک محل غیرمسکونی و خارج از شهر تبعید شده مثلا در یک جزیره که قابلیت کنترل داشته باشد و فضای فعالیت فرد در زمینه های مختلف که مختصر تخصص در آن حوزه داشته باشد. می تواند تأثرگذار و بازدارنده باشد. تبعید بدون برنامه ریزی و عدم پیش بینی فعالیت های متناسب در طول زمان تبعید فرد مجرم عملا تبعید را بلا اثر گذاشته و استخاره خاصی از فرد بعمل نمی آید. بهتر است تبعید با هدف و برنامه ریزی خاص در رابطه با متنبه نمودن فرد محکوم در سایه یک سازوکار هدفمند و مؤثر بازدارنده است. استفاده از تخصص و تمایلات حرفه ای فرد در یک زمینه کاری و یا حرفه ای جهت توسعه آن و قابلیت انتقال این توانمندی که طبیعتا در فرد مجرم نیز هست در طول زمان تبعید اثرات مثبتی را در بر خواهد داشت. بهتر است بجای اعدام فرد محکوم وی را با توجه به توانمندی آن در یک منطقه خاص استفاده خدمتی و خدماتی و تولید محصولات تجاری بعمل آورند تبعید در صورت استفاده از توانمندی فرد در هر زمینه ای با در نظر گرفتن ایجاد اشتغال و کمک به تأمین

هزینه زندگی خود خانواده فرد که آن ها هم بر طریق آسیب پذیر هستند عملاً کارگشا و هدفمند خواهد بود. یکی از روش های مثر ثمر تنبیه، تبعید قاچاقچیان به مناطق دور دست و بد آب و هوا می باشد. در این طرح می توان قاچاقچیان خرده پا را به مناطقی که از نظر آب و هوایی، مسیر رفت و آمد شرایط بسیار نامطلوبی دارند و همچنین از اجتماع جامعه دور می باشند تبعید نموده که این امر به نوعی باعث طرد شدگی از سوی افراد جامعه شده و محیطی را برای وی ایجاد کرده که باعث متنبه شدن وی شود.

قاچاقچیان مسلح، واردکنندگان مواد مخدر و قاچاقچیان که به صورت زنجیره‌ای کار می‌کنند، مستحق مجازات سخت هستند و مجازات اعدام درباره این افراد باید باقی بماند.

فرستادن مجرمان مواد مخدر به اردوگاه های کار سخت

در این طرح می توان به جای اعدام قاچاقچیان مواد مخدری که جز سردسته ها نیستند به عنوان نیروی کار در اردوگاه های کار سخت همچون معدن استفاده به عمل آید. که این امر ضمن متنبه کردن فرد مجرم موجبات سود دهی و بازخورد مناسب برای جامعه خواهد داشت.

اردوگاه و محل های تعیین شده جهت انجام کار سخت با شرایط و زوابط خاص با یک خروجی مشخص و هدفمند جهت مجرمین محکوم به اعدام قطعاً سازنده و تأثیرگذار خواهد بود.

مسلماً مجرمانی که محکوم به اعدام شده اند در طول سالیان متمادی و ابتدای مجرمیت و یا گرایش به اعمال مجرمانه دارای یک استعداد و یا قابلیت بوده اند و چه بسا در صورت کشف و استفاده از توانمندی آن در هر برهه از طول عمر آنان می تواند نتایج خوبی را در بر داشته باشد. حال که فرد مذکور محکوم به اعدام است و جهت اینکه یک فرصت دوباره آنها داده شود. قطعاً فرد مجرم از این تصمیم حکومتی استقبال خواهد نمود لذا در صورت کمک و ایجاد یک بستر مناسب توسط دولت و یا دست اندرکاران این حوزه در جهت جایگزینی اعدام می تواند هم به اقتصاد خانواده مجرم و حتی خانواده مجرمان دیگر و یا در حوزه اقتصاد کشوری مؤثر باشد. طبعاً کارهای سخت که بطور طبیعی در هر کشوری وجود داشته و می بایست در جهت پویایی اقتصاد مملکت انجام شود و نیروی انسانی کمتری با دریافت مزد کم که امروزه در خیلی از کارهای سخت مرسوم است. در این حوزه مشغول به خدمت هستند و به تناسب مشکلات اقتصادی و در اکثر موارد به الاجبار متحمل اینگونه مشاغل هستند انتظار از اینگونه مجریان در حوزه کارهای سخت با توجه به مجبور بودن و محکوم بودن آن به حکم اعدام قطعاً مناسب می باشد. از طرفی موجب پویایی اقتصاد خانواده خود مجرم و کشور در زمان حال حاضر که با تحریم های عدیده ای روبرو هستیم و از طرفی آمار اینگونه مجرمین فزاینده است به مثبت است. مجرمان محکوم به اعدام اگر دارای یک حرفه و با استعداد خاصی در زمینه های فنی و... نباشند و صرفاً بعنوان یک نیروی انسانی کارگر تلقی گردند بهتر است در اردوگاه های کار سخت که می تواند کار در معادن و یا ذوب آهن و شرکت های نفتی که با شرایط خاص درگیر کار هستند باشد. کار سخت با توجه به استقبال نفرت و نیروی انسانی کمتری گاه با زدهی خوبی نداشته و کارکنان عادی در ازای دریافت مزد کم حاضر به فعالیت نبوده و از طرفی مقرون به صرفه نیست لیکن فرد مجرم با توجه به محکومیت وی و جهت جلوگیری از حذف فیزیکی آن بسیار مناسب جایگزین است.

کار در کارگاه های زندان

زندان ها در راستای اجرای تدابیر و اهداف اصلاحی کشوری در سنوات اخیر دارای کارگاه های متنوعی با تخصص ها و حرفه های خاص و مورد نیاز جامعه و به تناسب فعالیت زندانی ها و استعداد آنان راه اندازی گردید و یک سری از زندانیان محکوم در آن مشغول می گردیدند کارگاه های زندان مانند بندهای زندان می بایست مخصوص محکومین به اعدام جداسازی شده و با توجه به نوع حرفه و محصول خروجی از زندانیان استفاده شود. اگر زندانی محکوم به اعدام در این کارگاه ها مشغول شود و از طرفی از فعالیت خود بهره مند گردد و تحت شرایط خاص و مناسبی فعالیت نماید قطعاً مشتاق و علاقه مند به اشتغال در این حوزه می باشد. فعالیت فرد محکوم در صورت ارتقاء مزد و حتی جایگاه محل فعالیت بیشتر در حوزه مربوطه

با علاقه مندی بیشتری روبرو خواهد شد. همچنین اگر این فعالیت جایگزین مناسبی در جهت تأمین مایحتاج زندگی فرد با مقدار درآمدی که در زمان خرید و فروش مواد مخدر داشته است باشد همواره مورد تمایل فرد مجرم است. کارگاه های زندان محل مناسبی در جهت استفاده بهینه از تخصص و نیروی انسانی فرد مذکور و پتانسیل های آن فرد می تواند باشد. شرایط ایجاد یک آیین نامه و روابط در صورت شناسایی و پویایی استعداد فرد محکوم نسبت به اعتمادسازی و عادی سازی روال زندگی اقدام خواهد نمود. یکی از عوامل گرایش افراد به توزیع و خرید و فروش مواد مخدر در سطوح مختلف در آمد اقتصادی و یا بدست آوردن پول در جهت صرف هزینه های زندگی است و افراد همواره برای بدست آمدن مال و ثروت گرایش به اینگونه فعالیت ها دارند که منجر به هدایت مجرمین به پای چوبه دار می باشد. حال اگر پس از محکومیت که تا حدودی افراد از عملکرد خود خارج و پشیمان هستند قطعا از این طرح استقبال نموده و همراهی خواهند نمود. علاقه و سلیقه همه مجرمین متفاوت بوده و مستلزم غربالگری و استعدادیابی آنان هست تا مراحل بعدی به سهولت صورت پذیرد.

با توجه به اینکه اکثر قاچاقچیان خرده پای مواد مخدر به علت فقر و نیاز مالی گرفتار این جرم شده اند و با دستگیری و اعدام آنها که به نوعی سرپرست و نان آور خانواده هستند امرا معاش دیگر اعضای خانواده به طور جدی تحت تاثیر قرار می گیرد و این مورد نیز خود می تواند به نوعی شروع بزه کاری در جامعه شود. در همین راستا با کمی تفکر و همت می شود کارگاه هایی در محیط زندان تاسیس کرد همچون نجاری، تراشکاری، قالی بافی و... و قاچاقچیان خرده پا را مجبور به کار در آن کارگاه ها نمود. حتی می توان با فروش محصولات که آن ها ساخته اند جهت امرا معاش اعضای خانواده شان ماهیانه مبلغی معین و به عنوان دستمزد پرداخت نمود. که این امر باعث می شود وی بعد از آزادی از زندان یک حرفه ای را یاد گرفته و دیگر برای امرا معاش و گذراندن زندگی به قاچاق مواد مخدر روی نیاورد. ضمنا خانواده وی که متاثر از جرم نامبرده در حل مشکلات خانوادگی و اقتصادی دچار مشکل گردیده اند نیز به آرامش اقتصادی نسبی دست پیدا می کنند.

اجرای طرح پایلوت

اجرای طرح پایلوت مجازات جایگزین حبس و اعدام برای افراد شاغل و کمتر از ۱۸ سال ۴ ساعت در روز و افراد غیرشاغل و بیکار ۸ ساعت در روز انواع کارها مشخص شده که باید انجام دهند. به عنوان مثال در استان کرمانشاه در محلی به طول ۴۰ کیلومتر در بین اسلام آباد، کوند و دالاهو به صورت پایلوت اجرایی می شود و متهمان برای درختکاری به این مناطق برده شدند زیرا دادگاه برای مجازات آن ها ۷ هزار ساعت حکم دادند .

استفاده از تخصص افراد تحصیل کرده و با تجربه در جامعه

استفاده از تخصص افراد تحصیل کرده و با تجربه در جامعه یکی دیگر از مجازات های جایگزین حبس و اعدام است. در این طرح می توان از تخصص افراد به عنوان مثال اگر فرد متهم اطلاعات فن بیان مطلوبی داشته و تخصصی از جمله کامپیوتر، مکانیک، برنامه نویسی، شیمی و... را دارد با تشکیل کلاس های آموزشی ملزم به آموزش مهارت و تخصص خود به زندانیان دیگر شود.

کشف و مصادره کلیه اموال قاچاقچیان مواد مخدر

بزرگترین مجازاتی که می توانند متوجه یک قاچاقچی باشد، کشف و مصادره کلیه اموال است. زیرا مهمترین عاملی که افراد را ترغیب می کند به دنبال قاچاق بروند سودسرام آور، کلان و بیش از حد مواد است. اگر ضبط و مصادره اموال تحت تاثیر قرار بگیرد، خودبه خود قاچاق کم می شود. اگر بتوانیم پول را از قاچاقچیان کلان مواد مخدر بگیریم و اموال آنها را توقیف کنیم، و آن پول ها را برای هزینه درمان معتادان بکار ببریم به قاچاقچیان ضربه میزنیم.

حبس های سنگین مندرج در ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲

به جای اعدام میتوان با حبسهای طولانی قاچاقچیان را تنبیه کرد، حبس هایی که نباید عفو رأی باز یا رأی کار برای زندانی به آنها تعلق بگیر.

اعدام تنها باید برای سران شبکه های بین المللی قاچاق و کسانی باشد که درگیری مسلحانه ایجاد می کنند. مجازات اعدام

تنها باید برای دو گروه افراد در حوزه موادمخدر اجرا شود، یکی سران شبکه های قاچاق بین المللی و دیگری قاچاقچیان که دست به درگیری های مسلحانه می زنند. مجازاتی مانند حبس طولانی مدت بدون شرایط عفو و مرخصی می تواند بازدارندگی بیشتری داشته باشد چرا افراد میدانند که ۲۰، ۳۰ یا ۴۰ سال عمر خود را باید پشت میله های زندان بگذرانند و از آزادی و عفو هم خبری نیست. علاوه بر این به جای اعدام میتوان با حبس های طولانی قاچاقچیان را تنبیه کرد، حبس هایی که نباید عفو رأی باز یا رأی کار برای زندانی به آنها تعلق بگیرد. علاوه بر این به جای اعدام میتوان با حبس های طولانی قاچاقچیان را تنبیه کرد، حبس هایی که نباید عفو رأی باز یا رأی کار برای زندانی به آنها تعلق بگیرد.

اجبار اقامت در یک محل معین یا منع اقامت در یک محل معین

مجازات اقامت اجباری در نقطه یا نقاط معین یکی از موارد مجازات های محدودکننده آزادی است که به موجب آن محکوم علیه مجبور به اقامت در محلی خاص که دادگاه تعیین می کند، می باشد. البته به اعتقاد برخی از حقوق دانان اقامت اجباری ماهیتا اقدام تامینی بوده که مبتنی بر اقامت اجباری در محلی است. مجازات های مزبور اغلب به صورت مجازات های تکمیلی اختیاری موضوع ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی است گاهی هم اقامت اجباری در نقطه معین از مجازات های اصلی که به عنوان مجازات های بازدارنده مطرح است. در مقابل مجازات های سلب حیات و سلب آزادی مانند اعدام و زندان، مجازات هایی وجود دارد که باعث سلب حیات و سلب آزادی کامل از فرد نشده بلکه آزادی او را بسیار محدود می کند که اقامت اجباری در نقطه معین از جمله آنهاست. در واقع این نوع مجازات به جای اعدام قاچاقچیان مواد مخدر باعث محدود شدن آزادی و تحرک مجرم شده و محکوم علیه مجبور به اقامت در محلی خاص و یا ترک محلی خاص است لکن این امر از یک سو باعث تنبیه شدن فرد قاچاقچی شده و از سوی دیگر باعث دور شدن وی از محیطی که در آن امکان ارتکاب جرم وجود دارد می باشد.

منع اشتغال به برخی مشاغل

در این نوع مجازات می توان از اشتغال فرد مجرم در برخی از مشاغل ممانعت بوجود آورد. برای مثال یک نوجوان که جز سردسته های قاچاق مواد مخدر نبوده و از روی فقر و تنگدستی و فشار های اقتصادی و همچنین نداشتن اطلاعات کافی اقدام به حمل اندکی مواد مخدر نموده را می توان با این مجازات تنبیه نمود به نوعی که وی را از اشتغال در کارهای دولتی و همچنین مشاغل حساس، فروش دخانیات، کار در چاپخانه ها و قهوه خانه ها و... منع نمود. از مجازات های تکمیلی به خصوص در مورد کارمندان دولت مبادرت به قاچاق مواد مخدر اشخاص دارای پست های حساس و مدیریتی به این نوع از مجازات های تکمیلی اشاره کرد. بعنوان مثال کارمندی در حوزه مالی امین دستگاه خود و مردم و بویژه بیت المال محسوب میشود. وقتی مرتکب جرم اختلاس یا ارتشاء میشود دیگر صلاحیت این امانتداری را از دست میدهد لذا حاکم در چنین مواردی به غیر از اعدام مجازات اصلی و رد مال وی را از ادامه خدمات دولتی بنا به شدت جرم منفرص دایمی یا موقت می نماید و این حکم عین صلاح است تا بیت المال در دست افراد فاسد نماند. در این خصوص و در خصوص محروم نمودن مجرم از حقوق اجتماعی ذکر این نکته لازم است که یک مجرم را شاید بتوان از بسیاری حقوق اجتماعی محروم نمود لیکن هیچ شخصی را نمیتوان بطور کل از تمامی حقوق اجتماعی منع یا محروم نمود.

جزای نقدی

جزای نقدی نیز به نوعی می تواند یک جایگزین مناسب به جای اعدام قاچاقچیان مواد مخدر باشد. یعنی به عنوان مثال فردی که خرده فروش مواد مخدر بوده است هزینه مالی اعزام و ارائه نتیجه ترک اعتیاد چندین معتاد را به کمپ ترک اعتیاد فراهم کند. و یا فرد مجرم طبق شرایط خاص و همچنین مشخص بودن پشیمانی از جرم ارتكابی و... بتواند با پرداخت هزینه حکم اعدام را به حبس تبدیل کند. بهتر است هزینه و تبعات این مجازات را برای قاچاقچیان افزایش داده لذا در این صورت شاهد کاهش عرضه مواد مخدر خواهیم بود.

محرومیت از حقوق اجتماعی

امروزه در جوامع مختلف حقوق اجتماعی فراوانی برای شهروندان در نظر گرفته می شود که موجب ایجاد آسایش در فرد و خانواده فرد می گردد که از جمله آن می توان به حق استفاده از بیمه درمانی، دریافت گواهی نامه، استفاده از خدمات رفاهی، انتصاب در ارگانهای دولتی و... اشاره نمود. محرومیت از حقوق اجتماعی موجب محدودیت شرایط زندگی در فرد شده و هزینه های قابل توجهی را به شخص محروم وارد می نماید و به نوعی موجب متنبه شدن وی می گردد.

زندان های بند باز

در این زندانها زندانی می تواند فعالیت حرفه ای و اشتغال به کار داشته باشد و از طریق کارگاه های کار، که تحت پوشش سازمان زندانها هستند، به حرفه آموزی و درآمدزایی بپردازند. می توان از تجربه زندان های بند باز برای اجرای مجازات های جایگزین حبس استفاده کرد.

اجبار به انجام کارهای فرهنگی در جهت ریشه کن کردن اعتیاد

در حال حاضر در نظام تقنینی کشور گاه در قوانین موضوعه نواقصی وجود دارد یا قوانینی متناقض با هم یافت شود که گاه از چشم مجریان دور می ماند ولی همین قوانین به همین شکل مذکور منفذ می شوند. برای عناصر مجرم تیز بین و سودجو که با سو استفاده از این وضعیت قانونی مرتکب جرائم سنگینی شوند که گاه تحت عنوان افساد فی الارض شناخته می شوند و دارای مجازات اعدام هستند لذا دقت وضع قانون های مختلف و نیز اصلاح دقیق قوانین پیشین و زدودن قوانین متعارض یا موازی می تواند جلو این منافذ را بگیرد.

مجبور نمودن فرد محکوم به انجام کارهای فرهنگی در قالب یک طرح منسجم و اثرگذار و در جهت شناسایی، درمان، آموزش و هدایت افراد مبتلا به بیماری اعتیاد در مسیر سلامت زندگی از آنجایی که فرد محکوم شناخت کامل و دقیق نسبت به معضلات اعتیاد داشته و تا حدود زیادی نیز خود مسبب این معضل می باشد می تواند در جهت نجات افراد معتاد و یا پیشگیری از ابتلا افراد سالم به دام اعتیاد کمک رسان و یاریگر باشد. می شود با معرفی فرد محکوم به عده کثیری از نهادها و گروه های مردمی که هدف آنها نجات معتادین می باشد از توان و راهکار و تخصص و گاه تحصیلات اینگونه افراد استفاده نمود. بطور مثال خدمت فرد محکوم در کمپ های ترک اعتیاد با توجه به ماهیت فعالیت این مراکز می تواند مثبت و اثرگذار تلقی گردد. زیرا که فعالیت در این حوزه و این مراکز که مرتبط با ترک اعتیاد و نجات جان انسانهاست در جهت متنبه شدن و اصلاح افراد مذکور و از طرفی درآمدزایی جهت فرد مؤثر می باشد. استفاده از فرد محکوم در بدنه تمامی سازمان ها و نهادهای مرتبط با مسئله اعتیاد و موادمخدر در صورت سیاست گذاری و برنامه ریزی منظم نه تنها مشکلی را ایجاد نمی نماید بلکه هم برای جامعه و هم برای فرد مذکور مقرون به صرفه بوده و باعث بسط و گسترش فرهنگ مقابله با اعتیاد و یک زندگی عاری از اعتیاد می باشد. اگر از افراد محکوم در این زمینه استفاده شود. همانند یک پادزهر که از زهر جهت مقابله با زهر گرفته می شود عمل نماید. همواره جهت ریشه کن کردن هر بیماری از میکروب مشابه و یا از میکروب های ضعیف شده استفاده می کنند. پس اگر قصد ریشه کن نمودن یک بیماری که سرایت می کند و یک جامعه را مبتلا و فلج می نماید. حتما می بایست واکسینه گردد که واکسن آن از میکروب های ضعیف شده همان بیماری است. فرد محکوم بدلیل دارا بودن تجربه ای بسیار زیاد در زمینه اعتیاد و موادمخدر همواره گزینه مناسبی در جهت ارشاد و هدایت افراد گرفتار موثر است. پس به توجه به موارد فوق الذکر استفاده از محکوم نماید مراحل نجات و هدایت فرد معتاد که توسط ارگان ها و رگوه های مردم نهاد انجام می شود. حتما متأثر خواهد بود حال اینکه این روش ضمن الگو بودن جهت سایر افراد که تمایل به ورود به این بزه می باشند بازدارنده نیز می باشد حضور فرد محکوم در جهت کار فرهنگی به مدت طولانی همواره هم اثر معنوی داشته و هم اثر کار فرهنگی می تواند ابعاد مختلف و گسترده ای در این حوزه باشد.

بحث و نتیجه گیری

مجازات اعدام در جرایم مواد مخدر سال‌های متمادی است در نظام حقوق کیفری ایران وجود دارد و در قبال محکومان اعمال میشود. بدیهی است وضع و اجرای هر مجازاتی باید موجه و منطقی و در راستای تأمین منافع جامعه باشد. آنچه که از مجموع آمارها و مستندات برمی آید و در این کتاب نیز ارائه گردید آن است که کیفر اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر در محقق کردن اهداف مجازات‌ها ناتوان است و این خود دلیلی آشکار برای عدم کارایی این مجازات شدید می باشد. با وجود کیفر اعدام نه تنها از وقوع جرائم مواد مخدر کاسته نشد بلکه دستگیری‌های مجرمین این جرائم و آمار کشفیات مواد مخدر افزایش یافت که حکایت از شکست در تأمین هدف ارعابی و جلوگیری عمومی از ارتکاب جرم می کند. همچنین هدف اصلاحی مجازات‌ها نیز، که امروزه در حقوق کیفری نوین اهمیت بسیاری دارد با توجه به حذف مجرم از جامعه منتفی به انتفاء موضوع است و اساساً مطرح نمی گردد. به علاوه به لحاظ اجرای کیفر اعدام در جرائم مواد مخدر، گزارشگران حقوق بشر به بهانه نقض این حقوق در ایران، هر ساله علیه کشورمان گزارش تهیه کرده و تلاش میکنند وجهه نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران را مخدوش و ایران را به عنوان کشور ناقض حقوق بشر معرفی نمایند. این امر نشان می دهد پیش‌بینی اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر و اجرای آن در تضاد با مصالح و منافع جمهوری اسلامی ایران است و زمینه ساز فشارهای بین‌المللی علیه نظام و ملت می گردد. علاوه بر این، از لحاظ قضایی نیز، قضات دادگاههای انقلاب اعتقادی به ثمربخشی اعدام در جرائم مواد مخدر ندارند. مقاومت قضات دادگاهها در مقابل حجم گسترده مواردی که باید برای مقادیر اندک مواد مخدر مجازات اعدام تعیین کنند احساس انسانی قضات را تحت تاثیر قرار داده به نحوی که سعی می کنند با توسل به اختیارات قضایی خود یا با تفسیر قانون به نحوی که عمل متهم مشمول مجازات اعدام قرار نگیرد، از صدور حکم اعدام خودداری کنند. همچنین آثار سوء مجازات اعدام بر خانواده محکومین به اعدام در جرائم مواد مخدر را نیز نباید نادیده گرفت. با اعدام مجرم، خانواده او بی سرپرست شده و در معرض مشکلات و مسائل فراوانی قرار می گیرند. از طرفی مشکلات اقتصادی به اعضای خانواده محکوم هجوم می آورد و ممکن است آنها را به سمت ارتکاب جرم سوق دهد. از طرف دیگر با بی سرپرست شدن فرزندان محکوم آنها دچار مشکلات تربیتی و فرهنگی می شوند و چه بسا قدم در مسیر نادرست و ارتکاب جرم بردارند. مضافاً اینکه فرزندان معدوم ممکن است با انگیزه گرفتن انتقام پدر خود، راه او را ادامه داده و در زمینه مواد مخدر فعال شوند که این امر نیز مغایر با هدف ارعابی مجازات‌ها و جلوگیری عمومی ارتکاب جرم می باشد. به هر تقدیر با در نظر گرفتن جمیع جهات، مجازات اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر فاقد کارایی است و تجدید نظر در آن و جایگزینی مجازاتهای مناسب دیگر ضروری می باشد.

بزرگترین مجازاتی که می توانند متوجه یک قاچاقچی باشد، کشف و مصادره کلیه اموال است. زیرا مهمترین عاملی که افراد را ترغیب می کند به دنبال قاچاق بروند سودسرام آور، کلان و بیش از حد مواد است. اگر ضبط و مصادره اموال تحت تاثیر قرار بگیرد، خودبه خود قاچاق کم می شود. البته برای ایران این مسئله متفاوت است، چرا که در کشوری که همسایه بزرگترین منبع تولید کننده مواد مخدر دنیاست، حذف کامل مجازات اعدام میسر نیست؛ اما کاهش و جرح و تعدیل آن ممکن است. در این موضوع می بایست نگاه جامعی در نظر گرفته شود. این نگاه جامع یعنی به جای مجازات اعدام، مجازات حبس متناسب و نظیر آن در نظر گرفته شود و مهمتر اینکه باید مکانیسم‌هایی اتخاذ شود که افراد با توجه به اینکه حکم اعدامشان تعدیل می شود و یا با مقادیر بیشتری مواد نسبت به قانون قبلی به اعدام محکوم خواهند شد، مجازات جایگزینشان بازدارنده بوده و قطعیت و جزمیت داشته باشد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی با توجه به تقسیم بندی جرائم با براساس موازین شرعی به قصاص، حدود، دیاتو تعزیرات اولاً: در سه نوع اول به هیچ عنوان تخفیف وجود ندارد یا باید مجازات کلاً اجرا گردد یا کلاً ساقط گردد، فقط به طور استثنا در قصاص، دیه جایگزین اعدام می شود که آن هم اختیاری و از حقوق اولیاءدم می باشد. ثانیاً: در تعزیرات که اصول کلی حاکم بر کیفیات مخففه و غیره اجرا می گردد. چون وجود اعدام به عنوان مجازات تعزیری محل تردید بوده و قابل بحث می باشد. به طریق اولی بحث از جایگزین پیش نمی آید؛ بنابراین با توجه به دستورات اسلام و ادله مخالفان اعدام می توان از جایگزین همچون حبس های

سنگین مندرج در ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، منع اقامت در یک محل معین یا به اجبار اقامت در یک محل معین و منع اشتغال به برخی مشاغل به جای اعدام استفاده کرد.

منابع

۱. اداره کل مطالعات و پژوهشهای ستاد مبارزه با مواد مخدر (۱۳۷۷) تاثیر اعدام در روند مبارزه با مواد -مخدر در استان کرمان (۱۳۷۶-۱۳۶۷)
۲. اکبری، حسین (۱۳۷۹) مطالعه نظری -عملی کیفر مرگ در حقوق مواد مخدر ایران، همایش بین
۳. امیر علایی، شمس الدین (۱۳۵۷) مجازات اعدام، چاپ اول، تهران: انتشارات دهخدا
۴. جعفری، فریدون، (۱۳۸۱) ، تحلیل مجازات اعدام در جرائم مستوجب تعزیر و مجازات‌های بازدارنده، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران
۵. حسینی، سیدمحمد؛ ابراهیمی زرنندی، محمد احسان، (۱۳۹۱) ، تجزیه و تحلیل جغرافیایی جرائم مواد مخدر در شهر کرمان، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، سال اول، شماره ۲
۶. رحمدل، منصور، (۱۳۸۳) ، حقوق کیفری مواد مخدر، چاپ اول، تهران : میثاق عدالت، سها دانش
۷. رحمدل، منصور، (۱۳۸۵) ، تحولات سیاست جنایی تقنینی و قضایی ایران در زمینه مجازات اعدام در جرایم مواد مخدر، مجله جامعه شناسی ایران، سال هفتم، شماره
۸. رحمدل، منصور، (۱۳۸۵) ، تحولات سیاست جنایی تقنینی و قضایی ایران در زمینه مجازات اعدام در جرایم مواد مخدر، مجله جامعه شناسی ایران، سال هفتم، شماره ۷
۹. زراعت، عباس، (۱۳۹۲) ، حقوق کیفری مواد مخدر، چاپ اول، تهران: انتشارات ققنوس
۱۰. زراعت، عباس، (۱۳۹۳) ، حقوق جزای عمومی، جلد دوم، چاپ دوم، تهران : انتشارات جنگل
۱۱. ساکی، محمدرضا، (۱۳۹۱) ، مواد مخدر و روان گردان از دیدگاه علوم جنایی و حقوق بین الملل، چاپ اول، تهران : انتشارات جنگل
۱۲. شمس ناتری، محمد ابراهیم، (۱۳۷۸) ، بررسی تطبیقی مجازات اعدام، چاپ اول، قم : مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی
۱۳. صانعی، پرویز، (۱۳۸۸) ، حقوق جزای عمومی، چاپ دوم، تهران : انتشارات طرح نو
۱۴. قناد، فاطمه، (۱۳۷۹) ، بررسی تناسب میان جرم و مجازات در جرائم مواد مخدر در نظام حقوقی ایران،
۱۵. قیاسی، جلال الدین؛ دهقان، حمید؛ خسروشاهی، قدرت ا...، (۱۳۸۵) ، مطالعه تطبیقی حقوق جزای عمومی، جلد اول، چاپ دوم، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
۱۶. معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضاییه، (۱۳۸۹) ، جنبه های عملی حقوق کیفری مواد مخدر، چاپ اول، تهران : انتشارات کیهان.
۱۷. المللی علمی -کاربردی جنبه های مختلف سیاست جنایی در قبال مواد مخدر، جلد اول، نشر روزنامه رسمی کشور
۱۸. نوریها، رضا، (۱۳۸۸) ، زمینه حقوق جزای عمومی، چاپ بیست و پنجم، تهران: کتابخانه گنج دانش

Iran's criminal policy on alternatives to the death penalty in drug-related crimes

Mohsen Shams

Master of Criminal Law and Criminology, Islamic Azad University, Saveh Branch, Saveh, Iran

---

Abstract

For many years, the death penalty has been used in drug offenses in the Iranian penal system, and some drugs have been used against criminals. This punishment has been foreseen in several cases in the Anti-Narcotics Law approved in 1988 by the Expediency Discernment Council and the amendment of this law in 1988 and 2010. Given the significant number of drug offenders executed and the increase in drug offenses over the years of implementation of the law, the question arises as to whether the death penalty has served the purpose of punishment, especially the purpose of general deterrence. The realities of the society and the official statistics provided show the fact that the success of the death penalty in the Anti-Narcotics Law is seriously questioned due to the increase in the incidence of these crimes in achieving the objectives of the punishments. The results of this work show that despite the execution of several death sentences, its poor efficiency and inability to achieve the goals of punishment, the incompatibility of this punishment with some criminal behaviors in the law and violation of the principles governing punishment has been proven. Therefore, criminal policy has had to use alternative punishments to achieve criminal justice and the purpose of punishment.

Keywords: Iranian criminal policy, punishment, drugs
